

שביתה מעיקרא; ר"מ אמר לא יכנס לעיר כיון שלא היתה כוונתו לכך, ולר"י – יכנס. [ושם סט: נחלקו ר"מ ור"י במי שנתן רשותו והוציא בשוגג, ר"מ אוסר ור"י מתיר. וי"ל].
וי"ל ע"ד פלפול שר"מ לעולם אויל בטר מחשבה וכוונה, ולר"י אין הכוונה בפועל מעכבת. ושמא זה הטעם שר"מ קונס שוגג אטו מזיד בכל מקום שלא כשיטת ר' יהודה. וכן מחלוקת ר"מ ור"י (בפסחים יא:): אם גזרו על אכילת חמץ בשעה חמישית, אם אדם טועה בשתי שעות (לר"י), או אין אדם טועה (ר' מאיר). ופסטיא דאורייתא טבין.

דף ל

'לא יהא אלא כרפשו?' כתבו בתוספות שלשון 'השופך' משמע ששפכם בכוונה במקום שעושין רפש וטיט.

ויש לעיין במה קנה את העפר? יש לומר, כשם שכליו של אדם קונים לו, כך מימיו קונים לו את העפר, ומדובר בסימטא שכליו קונים לו שם. או שנתנית המים על העפר נחשבת כקנין חזקה [ומדובר שעדיין מחובר לקרקע]. וכן יש לומר שכיון שהמים שלו הרי נעשה שותף ברפש וחייב בתשלומי כל הנזק מדרבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי – משתלם מהאי, כדלעיל כה: (עפ"י חזון איש ה, יב).

יל"ע הלא עיקר הנזק נעשה משכבת הקרקע הקשה ולא מן הרפש, וזו קרקע עולם. וצ"ל דלא אזלינן אלא בטר העליין. ועוד י"ל שניזוק מאבנים ושאר עצמים קשים שברפש.

'חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים'. נרמז הדבר בכך שבתחילה נקט התנא אופן שנשפכו המים בלא רצון, שנשברה כדו, ושוב נקט שופך מדעת [והלא קל וחומר הוא זה שחייב] – לומר שאף באופן שמותר לשפוך לכתחילה [דומיא דנשברה כדו שלא עשה איסור] חייב בנזקו (עראב"ד ורבנו יהונתן).

'לקיים מילי דנזיקין'. פירוש, הדינים האמורים בשלש הבבות של 'נזיקין' – קמא מציעא ובתרא, והן הלכות נזיקין, גזל, השבת אבידה, אונאה ורבית (נמוקי יוסף ב"מ פרק האומנים – מובא בדרכי משה ובסמ"ע ריש סימן שעח).

'רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה. ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, אם הזיקו חייבין לשלם. ורבי יהודה פוטר'. הסיקו שרבי יהודה פוטר בנזקים שברשות בית דין. ויש לשאול אם כן מדוע הוצרך לפטור בנר חנוכה משום רשות מצוה. ויש לומר שכל אלו שפטור משום שעושים ברשות, זהו רק מפני שהם מתנאי יהושע שהנחיל את הארץ על מנת כן [ובכלל זה פותקין ביבותיהן, שמבואר בתוספתא שגם זה מתנאי יהושע], אבל רשות בית דין גרידא אינה פוטרת אלא במקום מצוה (תורת חיים).
להלכה נקטו הפוסקים (רמב"ם יד, יג; חו"מ תיה, יב) שאף בנר חנוכה חייב, שהיה לו לישב ולשמור אשו שלא תזיק.

'(ע"ב) 'בין בגופן בין בשבחן'. ואף על פי שהפקיעו ממנו זבלו – חייב בנזקו שהרי הוא כמפקיד נזקיו לאחר שפשע והניחם ברשות הרבים, שאין ההפקד פוטרו (עפ"י סמ"ע תיד סק"ב).
ויש מי שרצה לפרש שכל עוד לא זכה בהם אחר עדיין הם שלו ולכך חייב עליהם (ר"ש טרעבניק, מובא באג"מ חו"מ ח"א קא. ודחה שם את הוכחת הרב השואל מסוגיתנו. ואפשר שנפ"מ בזה לענין חמץ בפסח, כששטח שם דגן. וע"ע בהר צבי).

'עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא'. דוקא נקט, שאין עוברין על לאו ד'לא תשימון עליו נשך' במלוה בשטר אלא בשעת כתיבת השטר, שהיא שעת השומא. [ונפקא מינה גם לענין 'קם ליה בדרכה מיניה', שאין הלאו פוטרו מן הממון (כקושית הקצוה"ח לח, א) – משום שחייב הממון חל בעת קבלת מעות מהמלוה, ואיסור רבית חל בשעת כתיבת השטר] (חדושי הגר"ר בענגיס ח"א מז, ב).

'אבל הכא מי יימר דמזיק'. הגם שודאי עשה איסור דאורייתא בהנחתו ברשות הרבים (ע' לעיל ו. 'שכן אינו ברשות'. ולהלן נא.) – כיון שעיקר טעמו של האיסור הוא כדי שלא יזיק, אם לבסוף לא הזיק, הוברר שלא היה כאן איסור בעצם [דוגמת מה שנסתפקו האחרונים בלאו ד'לפני עור' כשחברו לא נכשל לבסוף] (הר צבי)

‘זהכא בהלכה ואין מורין כן קא מיפלג’י. מסתימת דברי הרמב”ם (בזקי ממון יג, יד; גזילה ו, ה) נראה שנקט להלכה שמורים כן [ודלא כהרא”ש]. והקשו המפרשים שלכאורה היה צריך לפסוק כתנא קמא ולא כרשב”ג? יש אומרים שפירש המשנה כפשטותה, כל הקודם זכה – משמע שאף מורים כן, ופירוש הגמרא דיחוי בעלמא הוא (ע’ כס”מ שם ויש”ש).

והגר”א באר (בחו”מ תיד) ששיטת הרמב”ם תמיד לפסוק כאמורא שהוזכר לבסוף, ואין הולכין בזה אחר מחלוקת התנאים. [עוד יש להוסיף שמעשה רב עדיף, והרי ר’ אדא עשה מעשה – אילת השחר. אך לשון הגמרא ‘הנהו מותרין הוי’ משמע דקאי גם על מעשה דר’ אדא, וא”כ אין ראייה. וכן יש לדייק מהאו”ז].

*

‘האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין...’ –

‘וזהו עיקר החסידות – כאשר זולתו לא ימצא היזק ממנו, שאם אין מקיים דבר זה וגורם לזולתו היזק, אין ראוי שיהיה נקרא חסיד. ולכך מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, ולא אמר שיגמול חסדים ויתן צדקה, שודאי ראוי לעשות הטוב לזולתו, ואין זה מורה על חסידות יתירה, אבל כאשר נזהר במילי דנזיקין, אף אם אין עושה בידים כלל רק שנוהר שלא יגיע היזק ורע לזולתו בגרמתו על ידי שלא נזהר בהיזק – זה חסיד גמור.

...כי מי שהוא רע בעצמו, נפשו מתאוה לדבר שהוא רע בעצמו, אף כי אין לו שום הנאה בזה, רק בשביל שהוא רע הוא נמשך אל הרע בטבע. והמרחיק את עצמו מן הנזיקין, מורה שנפשו מסולקת מן הרע לגמרי, עד ששמירה מנזיקין ביותר – שמרחיק עצמו מן הרע, דבר שאין הנאה ותועלת בו – מורה על שלימות נפשו שאינו נפש רע, וזה שאמר שיזהר במילי דנזיקין...’ (מתוך הקדמת דרך החיים למהר”ל מפראג. ובאר שם גם ענין ‘מילי דאבות’ ו‘מילי דברכות’)

‘כללו של דבר: הרחמנות וההטבה צריך שתהיה תקועה בלב החסיד לעולם, ותהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות ולא לגרום להם שום צער’ (מסילת ישרים יט).

‘מילי דנזיקין – כחסידים אלו שהיו חוששין אפילו בדבר שאינו רגיל כדי שיתרחקו מהיזק הבריות.

מילי דאבות – אבות דרבי נתן שהן פרקי דחסידים.

מילי דברכות – שיהא זריז בתפילה כותיקין וכחסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת ומתפללים.

ובפחות משלש אלה לא יכול להיות חסיד; שיקיים מילי דנזקין – שישמור מהיזק את חברו בכונה ושלא בכונה, ושיקיים מילי דאבות – שיהא ותרן בממונו שיאמר שלי שלך ושלך שלך, ושיקיים מילי דברכות – שיתפלל בכונה שלמה’ (לשון רבנו יהונתן).

*

‘חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהם וזכוכיותיהם....’ זו לשון הרב חיד”א ז”ל (בספרו פתח עינים):

‘על דרך הרמז: חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהן – פירוש, צעריהם ודאגות שהם כקוצין, וגם זכוכיותיהם – שבחיהם שמאירים ומזהירים כזכוכית לבנה, אשר שתים הנה חבילי טרדין לבלבל דעתו מעבודת ה’.

ברם, הני חסידי קמאי היו מצניעין מחשבותם אלו בתוך שדותיהם – שהיו עוסקים בתלמוד הנקרא ‘שדה’ (כדרז”ל בכמה מקומות) בכל כחם. ומעמיקים להם ג’ טפחים כנגד הרהור ומחשבה הפחותה מהרהור, ורעותא דלבא הקלה מכל. המה בצדקתם עבדו להן זרז”ם להעמיק ולפנות מחשבות אלו מצער או שבח כדי שלא יעכב המחשבה כלומר שהמחשבה בצער או בשבח מועילת ומעכבת המחרישה. פירוש: עומק השדה אשר ברכו ה’ – הוא התלמוד. והם, מצניעין אותם כדי שלא יעכב המחרישה – עיון הקדוש שדרכו לחרוש בשדה התלמוד.

רב ששת שדי להו בנורא – כלומר שיש תיקון לאשר בנקל לא יוכל לפנות לבו ממחשבות אלו, בעצה אחת; והוא לשנות אופן תלמודו, שאם עיקר לימודו שהוא רגיל בו למהדר אתלמודיה

בלי פלפול, בבוא אליו מחשבות אלו, יכנס בפלפול עמוק וממילא בטלי להו המחשבות. ואם הרגלו הוא יום ביום בעומק העיון ופלפלא אריכתא, זה יעצור המחשבה בלימוד אגדה המושכת הלב כמים, ויתבטלו המחשבות, אשר בשנותו את טעמו לסדר לימוד חדש, חדת היא ליה, ונותן לבו בדבר החדש ומתבטלין המחשבות.

ואפשר שזה רמז 'רב ששת שדי להו בנורא' – דרב ששת סגי נהור ורוב לימודו למהדר תלמודיה, והיה סיני, וכמו שאמרו 'רב חסדא מרתע כוליה גופיה ממתניתיה דרב ששת, ורב ששת מרתע כוליה גופיה מפלפוליה דרב חסדא'. וכיון דרב ששת היה סיני והרגלו לחזור משנתו, להכי שדי להו למחשבות אלו בנורא – כלומר בעיון עמוק הנמשל לאש, כמו שאמרו 'נהירנא כי הוו נפקי זיקוקים מפומיה דרבי', וכן רב ששת עייל נפשיה בעיון עמוק לבטל מחשבות חיצוניות, וזה רמז באמרו 'ר"ש שדי להו בנורא'.

כל קבל דנא, רבא שהיה רוב עסקו בפלפול, וכמו שאמרו 'הוויות דאביי ורבא', ואמרו (פ"ב דבתרא) 'בשרא שמינא בי רבא' ע"ש ובפרש"י – שדי להו בדגלת – רמז לאגדה הנמשלת לנהר מים, המרחבת לבו של אדם שלא כהרגלו, למען יתבטלו המחשבות'.

'מילי דנזיקין...! ישנם דיבורים (מילי) שאדם מוציא מפיו בשגגה, שעלולים לגרום לנזקים גדולים, כמו שאמרו 'ברית כרותה לשפתים', וכמובא בכמה מקומות בדרו"ל (ע' כתובות סב; מו"ק יח, ועוד).

'מילי דאבות' – היינו דיבורי אבות העולם, שכל דבריהם עם כל אדם בדברי ענוה ושפלות, כאברהם אבינו ע"ה בראותו שלשה אנשים, קודם שידע שהם מלאכים אמר להם 'עברתם על עבדכם' – הגם שהיה גדול הדור ונשיא אלקים. וכן אמר 'זאנכי עפר ואפר'. ויעקב אבינו ע"ה שהיה בן גדולים, בראותו את הרועים הפשוטים אמר להם 'אחי מאין אתם' – קראם אחים, וכמו שאמר 'קטנתי מכל החסדים...! – שראה עצמו אדם פשוט שלא נשארה בידו זכות מצוה. וזהו 'יקיים מילי דאבות' – שכל דבריו יהו בענוה ושפלות.

'מילי דברכות' – כמו שכתב בספר יערת דבש (ג), שיש לו לאדם לקיים בעצמו את כל הדברים שאומר בברכותיו ובתפילותיו, כגון 'גומל חסדים טובים' 'רופא חולים' 'חונן דעת' וכו' (כן יהודיע)

דף לא

'מאי לאו שעמד לכתף דאורחיה הוא, וקתני חייב, דהוה ליה להזהיר'. אף על פי שרבי יוחנן דיבר באופן שנתקל ונפל, שטרוד וכואב בנפילתו, אעפ"כ משהו הגמרא עמד לכתף, כי גם כאן טרוד הוא במשאו ואפילו הכי מתחייב הוא על שלא הזהיר (עפ"י ר"ח).

'והזגגין'. פירש רבנו יהונתן שנקראים כן, מפני שדרכם לקשקש בזוג שיש בו ענבל.

גם נראה פשוט ש-ג' ו-כ' מאותיות החיך מתחלפות, וזכוכית היינו זגוגית. וכן בארמית 'זוגיתא [אולי: 'זוגיתא'] חיוורתא' (ברכות לא.) – זכוכית לבנה. ובירושלמי נדה ג, ד 'שהוא מתון ומזוגג' – כלומר מצחצח ומזכך כזכוכית. הוי אומר: זג (קליפת הענב השקופה), זך, צח – כולם מלשון שקיפות ונקיון).

'אי נתקל פושע, שני נמי ליחייב'. משמע שגם אם מחשיבים אנו את השני כפושע בהיתקלותו לחייבו בנזקי שלישי, הראשון חייב בנזקי שני, ואין אומרים השני פושע בעצמו שנפל. מכאן ומעוד מקומות מבואר שיותר יש לו לאדם להזהר שלא להזיק משלא יזוק. ולכן פשיעה כזו תחייבו על נזקי אחרים אבל לא תפטור אחרים שהזיקו לו מחמתה (עפ"י תוס' לעיל כג. ד"ה וליחייב, או"ז ועוד. וצ"ע בדעת הרי"א"ז).

(ע"ב) 'ראשון ודאי פושע הוא...!'. הטעם שרבא העמיד את הברייתא כרבי מאיר ולא כחכמים. [רש"י כתב שלדעת רבא לא נחלקו חכמים בדבר זה. והראשונים הקשו על כך] – לפי שמלשון הברייתא משמע שהנידון הוא על שבירת כלים, שלכך נקטה 'קדרין וזגגין' שכליהם נשברים בנקל. ואם כן ודאי מדובר בדין 'אדם המזיק' שחייב על כלים ולא בדין 'בור'. וסובר רבא שלשיטת חכמים שהנתקל אנוס הוא, אין לחייבו כדין אדם המזיק מפני שהיה לו לעמוד, ודיינו אם יהא דינו כבור. לא כן לרבי מאיר, כיון שיש פשיעה בהיתקלותו הרי הוא כאדם המזיק, ואפילו השני שנתקל בראשון, יש בו קצת פשיעה לשיטתו (רא"ש, עפ"י שיטת התוס' בסוגיא. אבל להרי"ף והרמב"ן והרד"ה שיטות אחרת).

לפרש"י להלן (לא: ד"ה ראשון), רבא סובר שלדברי הכל נתקל פושע הוא, ולא נחלקו ר"מ ור"י אלא במפקיר נזקיו לאחר נפילה. (יש להעיר שברשב"א הגרסה בסוגיתנו 'רבא'). ישנה דעה (בב"מ פב:) שאפילו לרבי יהודה נתקל פושע שלא במקום מדרון.

[מבואר בגמרא שגם בהיתקלות בהמה שייכת המחלוקת אם 'נתקל פושע' אם לאו, בכגון שהאדם נתקל, ונתקל גמלו בו. ואולם המעביר בהמתו במים המכסים את הקרקעית, ונפלה והזוק בה אחר, אם יש דרך אחרת לעבור בה – פושע הוא. ואם לאו – אנוס הוא].

דפים כט – ל

סג. מה הדין במקרים דלהלן?

א. ההופך את הגלל ברשות הרבים והזוק בו אחר.

ב. הגודר את גדרו בקוצים, והזוק בהם אחר.

א. תנן, ההופך את הגלל ברשות הרבים והזוק בהם אחר – חייב בנזקו. אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהם, אבל לא נתכוין לזכות בהם – פטור.

ולדעת האומר מפקיר נזקיו חייב, הסיק מר זוטרא בריה דרב מרי [שלא כסברת רב אדא בר אבהו] שאפילו לא נתכוין לזכות בו אלא הגביהו והחזירו למקומו חייב. הא למה זה דומה, למוצא בור מגולה וטממו וחזר וחרפו, שהסתלקו מעשיו של ראשון.

ואולם אם הפכו פחות משלשה טפחים מהקרקע, אין זו הגביה (וכמו לא נסתם הבור מעולם. רש"י) והואיל ולא נתכוין לקנותו הרי זה בורו של הראשון (רב אשי).

אם הרחיקו ממקומו הראשון שלשה טפחים, אעפ"י שלא הגביה הרי זה כבור חדש [וחייב אף אם החזיר], אבל בתוך שלשה – הרי זה בכלל 'החזירו למקומו' (עפ"י ר"י וש"ר).

[גלל שיש לו בעלים – אסור משום גזל, כדלקמן].

ב. תנן, הגודר את גדרו בקוצים והזוקו בהם אחרים – חייב בנזקו. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא במפריח (שראשי הקוצים בולטים החוצה) אבל במצמצם פטור. ופירש רב אחא בריה דרב איקא, לפי שאין דרכם של בני אדם להתחכך בכתלים [הלכך פטור אף למאן דאמר בור ברשותו חייב].

'להתחכך' לאו דוקא אלא כלומר לילך בקרוב לכותל ממש, שדומה לחיכוך. ואם הולך – הוא משנה בעצמו. ולא דוקא בני אדם אלא גם בהמות אין דרכם להלוך קרוב כל כך לכותל (יש"ש).

דף ל

סד. א. המצניע את הקוף ואת הזכוכית בכותלו של חברו, וסתר בעל הכותל את כותלו – מי חייב בנזקי הקוצים?

ב. גדר שנפלה לרשות הרבים, והזוקו בה אחרים – מה הדין?

ג. המוציא תבנו וקשו ושאר זבלים לרשות הרבים, והזוק בהם אחר – האם חייב בנזקם? האם רשאי כל אדם ליטלם?

א. תנו רבנן, המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בכותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונפל לרשות הרבים והזיקו – חייב המצניע. ואמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא – המצניע פטור וחייב בעל הכותל.

גם בכותל שהיה בריא מתחילתו ונתרועע, והרי היה לו לבעל הכותל להעלות בדעתו שמא הצניעו שם קוצים וזכוכיות בהיותו בריא – ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע כשהניח בכותל בהיותו רעוע (תוס'). ואעפ"י שהסותר ראה אותם – פטור, שהוא מתכוין לסתור כותלו, ומאליהם נפלו (עתורי"ד).

חסידי הראשונים (היו נמנעים מלהצניע קוצותיהם אף בכותל בריא, מחשש שמא ימלכו הבעלים ויסתרום. רבנו יהונתן) היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהם, ומעמיקים להם שלשה טפחים כדי שלא יעכב (וי"ג: תעלם) המחרשה. רב ששת השליכם באש. רבא השליכם בחידקל.

[כיוצא בדבר אמר רבינא: המכסה בורו בדליו של חברו ובא בעל דלי ונטל דליו – חייב בעל הבור. ואין אומרים היה לו לבעל הדלי להודיע לבעל הבור על כך].

ב. גדר שנפלה לרשות הרבים והזיקה – חייב.

מדובר בפשיעה, כגון שידע מהנפילה ולא סילק, או בגדר רעועה שנתנו לו זמן לסתור ונפלה לאחר שעבר הזמן. ע"ע פרטי דינים לעיל ו.

ג. תנן המוציא תבנו וקשו (וגפתו. או"י) לרשות הרבים לזבלים, והזיק בהם אחר – חייב בנזקו. רשב"ג אמר כן בכל המקלקלים.

בברייתא מובאים דברי רבי יהודה שהתיר להוציא ולצבור זבל ברה"ר כל שלשים יום, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה – שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ. ואמרו שמשנתנו יכולה להתפרש גם לשיטת רבי יהודה; רב נחמן (ברי"ף רא"ש ורש"ל: בר יצחק) פירשה שלא בשעת הוצאת זבלים שאז אין לו רשות, אבל בשעת הוצאת זבלים – פטור שהרי הוציא ברשות בית דין. ורב אשי אמר שבתבן וקש מודה רבי יהודה מפני שמחליקים (כל עוד לא נעשו זבל. לא אמר ר"י אלא בזבל, שאינו נוח להחליק).

א. לפי לשון אחת ברש"י, רשב"ג מחייב לשלם אפילו הוציאו ברשות, דלא כרבי יהודה.

ב. להלכה, כתב הרי"ף שאין נוקטים כרבי יהודה מפני שהעמידוהו בשיטה (בב"מ קיח), ואין הלכה כשיטה. ומשמע ברא"ש שאמנם מותר להוציא כל שלשים יום, אבל אם הזיק חייב לשלם. וכן פסקו הרמב"ם (יג,טו) ורבנו יהונתן וכן מובא בהגהות אשר"י. וכ"פ רש"ל – דלא כמשמעות הר"ן שפסק לגמרי דלא כרבי יהודה.

וראבי"ה צדד שהלכה כרבי יהודה [ומה שאין הלכה כשיטה, לומר שאינה נחשבת כדעת הרבים, אבל יתכן שהלכה כמותה].

שנינו במשנה על המוציא תבנו וקשו, שכל הקודם בהם – זכה. (מדובר כשהוציא שלא ברשות. או אף במוציא זבלו לרבי יהודה, ולאחר שלשים יום שכבר אין לו רשות. עתוס').

רב אמר: זכה בין בגופן בין בשבחן. וזעירי אמר: בשבחן אבל לא בגופן. ופירשו שנחלקו האם קנסו גופם משום שבחם אם לאו.

מבואר בגמרא שזעירי לא אמר דבריו אלא לתנא קמא, אבל לרשב"ג גם בגופם כל הקודם בו זכה. ולרב, לתנא קמא הלכה ואין מורים כן, ולרשב"ג הלכה ומורים כן.

ונחלקו בכך תלמידי רב בדעתו; רב הונא אמר הלכה ואין מורים כן, רב אדא בר אבהו אמר הלכה ומורים כן. ואף רב הונא הורה והפקיר שעורים קלופים ששטח אחד ברה"ר – לפי שהיה אותו אדם מותרה ועומד. א. בשבתם, כתבו התוס' ומאירי שלדברי הכל הלכה ומורים כן לזכות בו. וכן כתב הטור וכן הסכים מהרש"ל – שלא כדעת הר"ן שאף בזה מחלוקת.

ב. מרש"י או"ז וראב"ד נראה שהבא לישראל אומרים לו 'אסורין משום גזל'. (ולשון ריא"ז 'אם בא ליטול רשות מב"ד אין מרשין אותו ואין מורין לו היתר בדבר אלא אומרין לו שאסור לו לזכות בממון חבירו'). ואולם במאירי משמע שרק נמנעים מלהורות לו התר מפורש.

ג. הלכה כרב שקנסו גופם, שרבו של זעירי היה (רמב"ם רא"ש וש"פ).

ברמב"ם משמע שהלכה ומורים כן [כדעת האמוראים המוזכרת לאחרונה. בהגר"א]. והרא"ש פסק הלכה ואין מורים כן, כתנא קמא – אלא כן התרו בו [כמה פעמים. או"ז] ולא סילק. וכן נקט רש"ל.

ואמר רב נחמן בר יצחק: לא קנסו הגוף אלא בדבר שיש בו שבת, מה שאין כן כגון הופך את הגלגל, שאסור משום גזל, כמו ששנו בברייתא.

ונסתפקו האם קנסו מיד או רק לאחר שבא השבת. ולא נפשט הספק.

הלכך אין מוציאים ממון מחזקת בעליו. ואין מועילה תפיסה בספקא דדינא (או"ז, רא"ש). ודעת הרמב"ם המאירי והריא"ז שמועילה תפיסה. [ומהרש"ל הכריע שב'תיקו' אין מועילה תפיסה אבל בבעיא שלא נפשטה מועילה].

דף לא

- סו. א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון – האם חייב הראשון בנזקי השני?
- ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל, ונתקל בו השני, ונתקל השלישי בשני – מה דינם?
- ג. מה הדין כשנפל גם השלישי מחמת הראשון?
- א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והזוק; לדברי רבי מאיר שהנתקל פושע הוא – חייב בכל אופן. ולדברי חכמים שאינו פושע – חייב רק אם היתה לו שהות לעמוד ולא עמד (רבי יוחנן). רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו לא היה לו לעמוד חייב, שהיה לו להזהיר. ורבי יוחנן סובר שלא היה לו להזהיר מפני טרדתו.
- הרי"ף והרמב"ם (נ"מ יג, ה; חו"מ ו, ח) ואו"ז ומהרי"ח פסקו הלכה כרבי יוחנן. וכן נראית דעת המאירי. וכן נקט רש"ל לעיקר.
- והרא"ש תמה שלכאורה יש לפסוק כרב נחמן בר יצחק שהוא מאוחר, שהיה תלמידו של רבה. ועוד שתירוצי הגמרא לרבי יוחנן תירוצים דחוקים הם. (יש להעיר שהרא"ש להלן פירש המשנה דהיה בעל קורה ראשון בשעמד לפוש, והיינו כריו"ח). וכן דעת הרי"ד (כ"ה בפסקיו לפנינו. וע' ריא"ז) והריא"ז וכן נקט הרשב"א, כרב נחמן בר יצחק.
- ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה. נתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והשלישי בשני – אמרו בברייתא שהראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי שלישי. ואם הזהירו זה את זה – פטורים.